

# Wat is de positie van Zuid-Ossetië in het internationale rechtsverkeer na de eenzijdige erkenning door Rusland?

*Gertjan Verachtert*

Onder wetenschappelijke begeleiding van dhr. Bruno Demeyere

## 1. INLEIDING

Begin augustus 2008 valt Rusland de Georgische regio Zuid-Ossetië binnen. De Russische steun aan Zuid-Ossetië en de andere afvallige regio Abchazië dateert echter reeds van voor deze militaire interventie. Zo steunde Rusland onder andere (officieus) de referenda eind 2006 waarin de inwoners van Zuid-Ossetië en Abchazië de onafhankelijkheid uitriepen. Het conflict en de gevolgen ervan op de internationale relaties tussen Rusland en het Westen beheerst gedurende weken de media. De oorlog ontstond naar aanleiding van kleinere gevechten tussen troepen uit Zuid-Ossetië en Georgië. Georgië reageert met een luchtbombardement en een reeks grondaanvallen. Rusland staat Zuid-Ossetië bij in haar verweer tegen Georgië en zal vanuit de regio terugslaan naar Georgië. Tijdens het verloop van het conflict dringt Rusland ook Georgisch grondgebied binnen. De legitimiteit van deze oorlog wordt hier evenwel niet onderzocht. De bedoeling hier is om na te gaan wat de waarde is van de erkenning door het Russische parlement van de onafhankelijkheid van Zuid-Ossetië aan het einde van de oorlog. Deze erkenning werd sterk veroordeeld door het Westen, in het bijzonder door de Verenigde Staten van Amerika, de Europese Unie en Nato. Rusland zocht steun in Azië bij China en de vier voormalige Centraal-Aziatische Sovjetstaten Kazachstan, Oezbekistan, Tadzjikistan en Kirgizië. De erkenning door Rusland kreeg navolging door Nicaragua en Venezuela, maar kon verder op weinig bijval rekenen van andere staten<sup>1</sup>.

Wat zijn nu de gevolgen van de Russische erkenning voor Zuid-Ossetië? Wordt deze regio nu als volwaardige staat aanzien in het internationale rechtsverkeer of blijft de erkenning van Rusland louter symbolisch? Op deze vragen wordt een antwoord gezocht in dit seminariewerk.

---

<sup>1</sup> [http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country\\_profiles/3797729.stm](http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3797729.stm).

## 2. DE ERKENNING VAN EEN NIEUWE STAAT

### 2.1. DRAAGWIJDTE EN BEGRIP

De erkenning van een staat wordt doorgaans omschreven als een rechtshandeling waardoor een bestaande staat een nieuwe staat als bestaande erkent<sup>2</sup>. Vanaf de erkenning aanvaardt de bestaande staat de nieuwe staat als lid van de internationale gemeenschap<sup>3</sup>. Er bestaat geen erkenningsplicht in het internationale recht<sup>4</sup>. Het gaat om een louter politieke discretionaire daad van regeringen, zij het dat het niet geoorloofd is om een nieuwe staat te erkenning die ontstaan is uit het onrechtmatige gebruik van geweld<sup>5</sup>. Evenmin zijn er specifieke regels voorgeschreven die de vorm waaronder de erkenning moet gebeuren voorschrijven<sup>6</sup>. Zo is impliciete erkenning ook mogelijk. De precieze gevolgen van de erkenning zijn niet altijd even uniform vast te stellen<sup>7</sup>. Meestal heeft de erkenning tot gevolg dat diplomatieke relaties aangegaan worden tussen de erkennende staat en erkende staat<sup>8</sup>. Er bestaat echter geen verplichting voor de erkennende staat om diplomatieke relaties aan te gaan met de erkende entiteit. Een nieuwe staat kan in principe pas erkend worden wanneer hij voldoet aan de constitutieve voorwaarden die gesteld worden in het internationaal recht, namelijk indien deze nieuwe staat beschikt over een grondgebied, bevolking en effectieve regering. Is hieraan niet voldaan, dan is er sprake van een onrechtmatige erkenning<sup>9</sup>. De erkenning als louter politieke daad impliceert ook dat de erkenning meestal een actie is van een individuele staat<sup>10</sup>. Een collectief proces van erkenning kan echter ook plaatsvinden<sup>11</sup>. Zeker in de Europese Unie is er een tendens om de erkenning op collectieve wijze te laten verlopen<sup>12</sup>. Daarbij worden dan vaak nog andere voorwaarden

---

<sup>2</sup> J. KLABBERS, *State Practice regarding State Succession and Issues of Recognition*, Den Haag, Kluwer Law International, 1999, 33.

<sup>3</sup> M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 201.

<sup>4</sup> I. BROWNLIE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford university press, 2008, 90; K. MAREK, *Identity and continuity of states in public international law*, Geneve, Droz, 1968, 153.

<sup>5</sup> Friendly Relations Declaration (<http://www.hku.edu/law/conlawhk/conlaw/outline/Outline4/2625.htm>); J.E.S. FAWCETT, *The law of nations*, New York, Basic Books, 1968, 41; K. MAREK, *Identity and continuity of states in public international law*, Geneve, Droz, 1968, 155; M. COGEN, *The comprehensive guide to international law*, Brugge, Die Keure, 2008, 100.

<sup>6</sup> J. DUGARD, *International law: a South-African perspective*, Lansdowne, Juta, 2005, 90.

<sup>7</sup> I. BROWNLIE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford university press, 2008, 88.

<sup>8</sup> I. BROWNLIE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford university press, 2008, 89.

<sup>9</sup> M. COGEN, *Handboek internationaal recht*, Mechelen, Kluwer, 1996, 80.

<sup>10</sup> J. VERHOEVEN, *Droit international public*, Brussel, De Boeck & Larcier, 2000, 65.

<sup>11</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 540.

<sup>12</sup> *Infra*; oa EG-richtsnoeren voor erkenning van nieuwe staten in Oost-Europa en de Sovjet-Unie en gemeenschappelijke verklaring over Joegoslavië, goedgekeurd door de min van buitenlandse

gesteld vooraleer een staat mag overgaan tot de erkenning van een nieuwe staat<sup>13</sup>.

## 2.2. DE ERKENNING VAN STATEN, NIET VAN REGERINGEN

De (eenzijdige) erkenning van staten moet onderscheiden worden van de erkenning van regeringen. De meeste staten gaan niet over tot het erkennen van regeringen<sup>14</sup>. De erkenning van staten houdt in dat de bevoegdheid van een regering, die niet op grondwettelijke wijze aan de macht gekomen is, om de staat te vertegenwoordigen en staatsfuncties uit te oefenen, effectief wordt ten aanzien van erkennende staat<sup>15</sup>. Het gaat veeleer om een politiek instrument dat als uiting van steun gezien moet worden<sup>16</sup>. Een voorbarige erkenning van regeringen vormt echter een ontoelaatbare inmenging in interne aangelegenheden. De staat zelf blijft op grond van het beginsel van de continuïteit van de staat gebonden door vroeger aangegane internationale verbintenissen. De erkenning door een staat van een regering veronderstelt dat de eerstgenoemde staat ook de andere staat as such erkent. Omgekeerd veronderstelt de erkenning van een staat meteen ook de erkenning van de regering van die staat<sup>17</sup>. De erkenning van een regering heeft betrekking op de representativiteit van dit orgaan, terwijl de erkenning van staten speelt op het vlak van de internationale rechtspersoonlijkheid van een entiteit<sup>18</sup>.

## 3. EEN KORTE HISTORISCHE KIJK OP DE ERKENNING VAN STATEN

De problematiek van staatsvorming is eeuwenoud en blijft evolueren. Centraal staat hier nog steeds de vraag welke de constitutieve elementen zijn vooraleer er sprake kan zijn van een staat. Dient men het bestaan van een staat te aanvaarden zodra er in feite een entiteit bestaat die de rol van 'staat' vervult of gaat het om een juridische kwestie waarbij de legitimiteit van de entiteit en een correcte juridische procedure voor het ontstaan doorslaggevend is<sup>19</sup>? Doorheen de eeuwen werden antwoorden geformuleerd op deze vraag. Een ruime bespreking van de verschillende posities door de eeuwen heen valt buiten het bestek van dit seminarie. Er wordt wel kort stilgestaan bij de recentere visies

---

zaken van de lidstaten van de EG in het kader van de Europese Politieke Samenwerking te Brussel op 16 december 1991, *Bull. EG*, 12-1991, p. 120-121, nrs. 1.4.5. – 1.4.6.

<sup>13</sup> A. BUYSE, R. LAWSON, State Recognition: Admission (Im)Possible, *LJIL* 2007, afl. 4, 785 – 795; R. RICH, "Recent developments in the practice of State recognition", *E.J.I.L.* 1993, 42.

<sup>14</sup> M. COGEN, *The comprehensive guide to international law*, Brugge, Die Keure, 2008, 101.

<sup>15</sup> J. VERHOEVEN, *Droit international public*, Brussel, De Boeck & Larcier, 2000, 87; J. WOUTERS, *Internationaal recht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 88.

<sup>16</sup> J. WOUTERS, *Internationaal recht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 88.

<sup>17</sup> J. VERHOEVEN, *Droit international public*, Brussel, De Boeck & Larcier, 2000, 98.

<sup>18</sup> J. VERHOEVEN, *Droit international public*, Brussel, De Boeck & Larcier, 2000, 87.

<sup>19</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 3-4.

omtrent de erkenning van staten, al was het maar om enig inzicht te verwerven in de problematiek.

### 3.1. DE 18DE EEUWSE VISIE

Slechts vanaf de 18de eeuw zou de vraag naar de noodzakelijkheid van erkenning van staten voor hun bestaan actueel worden. Voorheen was de gedachte dat het bestaan van een staat afhankelijk kon zijn van de erkenning door andere staten ondenkbaar, gezien staatssoevereiniteit van binnen uit ontstond zonder dat hiervoor de erkenning door 3de staten voor vereist was. Inmenging door andere staten was overbodig of een schending van de soevereiniteit. Slechts naar aanleiding van het ontstaan van nieuwe staten na revolutie overwoog sommige rechtsleer dat een toelating door de ‘moederstaat’ voor het bestaan van de nieuwe staat vereist was. Nergens werd evenwel een algemene theorie uitgewerkt rond de vereiste van erkenning voor het bestaan van een staat<sup>20</sup>.

### 3.2. DE OPKOMST VAN HET POSITIVISME

De erkenning van staten zou nadien veel prominenter op de voorgrond treden. De positivistische theorie, die uitging van het standpunt dat een staat slechts door het internationaal recht gebonden kon zijn na instemming met het internationaal recht, meende dat de creatie van een nieuwe staat ook plichten creëerde naar de bestaande staten toe zodat bestaande staten ofwel het bestaan van de nieuwe staat dienden te erkennen ofwel haar toetreding tot het internationaal recht moesten aanvaarden. In de loop van de 19de eeuw ontstond een verscheidenheid aan rechtsleer die evenwel gebaseerd bleef op de uitgangspunten van het positivisme. Staatsvorming was aldus veel meer ‘a matter of law’ dan ‘a matter of fact’<sup>21</sup>.

### 3.3. RECENTE ZIENSWIJZE

Tegen deze achtergrond moet dan ook de relatie tussen staatsvorming en erkenning van staten gezien worden. Vandaag is het debat hieromtrent nog steeds relevant, de internationale gemeenschap bestaat immers uit nationale staten zodat wijzigingen in de gemeenschap gevolgen hebben ten aanzien van de bestaande staten, zij het dat de positivistische visie fel teruggedrongen werd. Twee opvattingen omtrent de erkenning van staten verdienen daarbij nader onderzoek. Enerzijds betreft het de constitutieve opvatting waarbij de erkenning van een staat, naast de bevolking, het grondgebied en de regering één van de constitutieve elementen van een staat vormt, anderzijds gaat het om

---

<sup>20</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 12-13.

<sup>21</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 13-16.

de declaratieve opvatting waarbij wordt aangenomen dat een erkenning slechts een declaratief karakter heeft en niet stichtend is voor het bestaan van een staat<sup>22</sup>.

## 4. EEN CONSTITUTIEVE VERSUS DECLARATIEVE THEORIE

### 4.1. GEEN STAAT ZONDER ERKENNING

De constitutieve opvatting sluit nauw aan bij de positivistische visie. Het past wel deze opvatting te verduidelijken, gezien zij niet begrepen mag worden in de zin dat ze het pure bestaan van een staat afhankelijk maakt van erkenning<sup>23</sup>. Ook de aanhangers van de constitutieve opvatting zijn zich er van bewust dat een staat reeds in feite moet bestaan vooraleer er ook maar sprake kan zijn van een erkenning. Hiervoor valt men meestal terug op de naar internationale gewoonte erkende criteria, zijnde het bestaan van een grondgebied, regering en bevolking. De constitutieve opvatting speelt immers in op de vraag wanneer de internationale rechtspersoonlijkheid van de staat ontstaat. Het bestaan vóór de erkenning is dan een feitelijk bestaan. Vóór de erkenning bezit de entiteit niet de rechten en plichten die bestaande staten hebben onder het internationale recht<sup>24</sup>. De daad van erkenning bevestigt dus de internationale rechtspersoonlijkheid van de staat<sup>25</sup>.

Hierbij wordt aangenomen dat de erkenning geen juridische plicht vormt voor de bestaande staten<sup>26</sup>. Deze invulling kan verklaard worden vanuit de afwezigheid van een centrale internationale actor met voldoende rechtsmacht om te bepalen of de traditionele criteria voor staatsvorming aanwezig zijn<sup>27</sup>. Voorlopig kan die functie dan alleen vervuld worden door de bestaande staten door middel van een erkenning.

De erkenning blijft wel relatief van aard. Alleen ten aanzien van de erkennende staat zal de erkende staat haar status als internationaal persoon kunnen doen gelden. De erkenning heeft met andere woorden geen verbindende kracht ten aanzien van derde staten<sup>28</sup>.

---

<sup>22</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 28-29; M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 202-203.

<sup>23</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 30.

<sup>24</sup> H. LAUTERPACHT, "Recognition of states in international law", *Yale law journal* 1944, §386.

<sup>25</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 29-30.

<sup>26</sup> H. LAUTERPACHT, "Recognition of states in international law", *Yale law journal* 1944, §386; G. KREIJEN, *State failure, Sovereignty and Effectiveness*, onuitg. Doctoraatsthesis Rechten Universiteit Leiden, 2003, 13-15.

<sup>27</sup> H. LAUTERPACHT, "Recognition of states in international law", *Yale law journal* 1944, §385.

<sup>28</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 31.

De constitutieve theorie staat bloot aan veel kritiek in de jongere rechtsleer<sup>29</sup>. Zo kan gedacht worden aan de situatie waarin een entiteit door een staat erkend werd, maar niet door andere staten. Dan zou de entiteit tegelijkertijd internationale rechtspersoonlijkheid hebben voor sommige staten, terwijl zij voor anderen slechts een feitelijk bestaan leidt. Het relatieve karakter van de erkenning zorgt dus tegelijkertijd voor een beperkte draagwijdte<sup>30</sup>. Alleen een collectieve erkenning kan dan echt constitutief zijn. De constitutieve theorie laat evenmin een oplossing toe voor onrechtmatige erkenningen. Indien een dergelijke erkenning ongedaan gemaakt zou kunnen worden, is de positie van het constitutieve karakter van de erkenning immers moeilijk houdbaar<sup>31</sup>. Ten slotte zou de erkenning een alternatieve vorm van staatsinmenging kunnen vormen. Bovendien blijkt ook uit de statenpraktijk reeds geruime tijd een voorkeur voor de declaratieve theorie inzake erkenning van staten<sup>32</sup>.

#### 4.2. STAATSWORDING IS ONAFHANKELIJK VAN ERKENNING

In tegenstelling tot de constitutieve theorie gaat de declaratieve theorie ervan uit dat het bestaan van een staat als internationaal rechtspersoon voltrokken is zodra de algemeen erkende criteria van internationaal recht aanwezig zijn. Zodra er dus sprake is van een staat als feitelijk geheel, is haar status als internationaal rechtspersoon bevestigd. Er is geen aparte erkenning nodig<sup>33</sup>. Omgekeerd zal een staat die niet erkend werd ten aanzien van niet-erkennende staten de rechten kunnen uitoefenen waarover hij beschikt in het internationale recht indien deze niet-erkende staat voldoet aan de voorwaarden voor staatsvorming in het internationale recht<sup>34</sup>. Wordt een staat toch erkend, dan is dit niet meer dan een formele bevestiging van een vroeger bestaande situatie. Het gaat slechts om een politieke discretionaire erkenning die gevolgd wordt door het aanknopen van diplomatieke relaties. Net zoals bij de constitutieve theorie bestaat er in deze visie geen juridische plicht tot erkenning.

---

<sup>29</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 20-22.

<sup>30</sup> K. MAREK, *Identity and continuity of states in public international law*, Geneve, Droz, 1968, 132.

<sup>31</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 21 - 22.

<sup>32</sup> H. LAUTERPACHT, "Recognition of states in international law", *Yale law journal* 1944, § 414; K. MAREK, *Identity and continuity of states in public international law*, Geneve, Droz, 1968, 141; G. J. PERRIN, *Droit international public : sources, sujets, caractéristiques*, Zurich, Schulthess Polygraphischer Verlag SA, 1999, 571; J. WOUTERS, *Internationaal recht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 86.

<sup>33</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 24.

<sup>34</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 93.

Ten gevolge van het uitgangspunt van de declaratieve theorie wordt aan de erkenning een retroactief effect toegekend<sup>35</sup>. Reeds voor de erkenning beschikt de staat immers over alle rechten en plichten die in het internationaal recht toegekend worden aan (bestaande) staten<sup>36</sup>. Er wordt wel een onderscheid gemaakt tussen de *jure* en de *facto* erkenning. De *jure* erkenning is definitief, onherroepbaar en volledig en heeft terugwerkende kracht<sup>37</sup>. De staat wordt geacht staat te zijn vanaf het begin van zijn ontstaan, d.w.z. vanaf het ogenblik waarop hij voldeed aan de internationaal erkende criteria voor staatsvorming. Een de *facto* erkenning daarentegen is voorlopig en herroepbaar en brengt slechts beperkte rechtsgevolgen met zich mee<sup>38</sup>.

Zoals gezegd blijkt uit de statenpraktijk een voorkeur voor de declaratieve opvatting omtrent de erkenning zodat men ook de beoordeling van de erkenning door Rusland van Zuid-Ossetië best vanuit dit perspectief bekijkt<sup>39</sup>. Het grote voordeel hier is alvast dat het relatieve karakter van een erkenning omzeild wordt. Immers, zodra de internationale rechtspersoonlijkheid verworven wordt door het vervullen van de criteria voor staatsvorming, moet aangenomen worden dat deze *erga omnes* geldt<sup>40</sup>.

#### 4.3. HET 'GROTE DEBAT' VOORBIJGESTREEFD?

Stemmen gaan op om de discussie omtrent de wenselijkheid van hetzij een declaratieve, hetzij constitutieve opvatting te beëindigen. De discussie zou slechts verwarrend werken<sup>41</sup>. Daarenboven vertonen beide theorieën gebreken. Een aantal auteurs kent daarom zowel declaratieve als constitutieve kenmerken toe aan de erkenning<sup>42</sup>. De constitutieve opvatting wordt afgewezen in de zin dat het aan een staat die een andere entiteit die een bevolking, regering en grondgebied heeft niet erkent, niet toegelaten is te handelen alsof de entiteit geen staat is. Het is aan de niet-erkennende staat aldus niet toegestaan tussen te komen in de interne huishouding van de entiteit of de nationaliteit van de entiteit te ontkennen. Daar staat tegenover dat het louter declaratieve karakter van de erkenning verzacht wordt door te wijzen naar de belangrijke politieke

---

<sup>35</sup> T.C. CHEN, *The international law of recognition*, Londen, LC Green, 1951, 177-178.

<sup>36</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 32.

<sup>37</sup> G. J. PERRIN, *Droit international public : sources, sujets, caractéristiques*, Zurich, Schulthess Polygraphischer Verlag SA, 1999, 573 ; M. COGEN, *The comprehensive guide to international law*, Brugge, Die Keure, 2008, 101.

<sup>38</sup> M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 204; G. J. PERRIN, *Droit international public : sources, sujets, caractéristiques*, Zurich, Schulthess Polygraphischer Verlag SA, 1999, 573.

<sup>39</sup> M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 203.

<sup>40</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 32.

<sup>41</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 26.

<sup>42</sup> C. DE VISSCHER, *Problèmes d'interprétation judiciaire en droit international public*, Parijs, Pedone, 1963, 191.

en juridische gevolgen die vasthangen aan de erkenning<sup>43</sup>. Pas bij de erkenning worden alle onzekerheden met betrekking tot het bestaan van een staat weggewerkt en slechts zo worden de relaties tussen de erkennende en erkende staat genormaliseerd. Een staat die niet erkend werd heeft vanaf zijn ontstaan het recht om zich op zijn grondgebied te organiseren en wetgevende of bestuurlijke handelingen te stellen. De erkenning speelt echter vooral op het vlak van de extraterritoriale effecten. Staatshandelingen zullen geen effect ressorteren op het grondgebied van een staat die de nieuwe staat niet erkend heeft. Evenmin zal de nieuwe Staat kunnen rekenen op de steun van een staat die hem niet erkend heeft wanneer de nieuwe staat zich kandidaat stelt voor toetreding tot internationale organisaties<sup>44</sup>.

De erkenning vormt los van de toegekende gevolgen in de declaratieve en constitutieve theorie alleszins een belangrijk bewijs van het bestaan van een staat, maar er wordt geen belang gehecht indien duidelijk is dat ze louter uit opportunistische overwegingen gebeurde<sup>45</sup>. Omgekeerd wordt de niet-erkenning door een aantal staten van een entiteit vaak gezien als bewijs dat de entiteit nog niet voldoende onafhankelijk is of dat haar regering nog niet voldoende controle kan uitoefenen<sup>46</sup>. Wanneer de entiteit ontstaat na een schending van het internationaal recht, kan evenmin een erkenning mogelijk zijn, zelfs wanneer deze entiteit voldoet aan de constitutieve bestanddelen voor het bestaan van een staat. Auteurs wijzen hier op het normatieve karakter dat de erkenning aldus lijkt te krijgen. De absolute politieke vrijheid om een staat te erkennen, wordt zo beperkt in het licht van enkele beginselen die gerespecteerd moeten worden bij de erkenning van staten<sup>47</sup>. De Stimson-doctrine kreeg in dit opzicht veel navolging. Deze doctrine stelt dat het niet geoorloofd is om een staat te erkennen die voortvloeit uit het onrechtmatig gebruik van geweld<sup>48</sup>.

#### 4.4. BESLUIT

Het statelijk karakter van een staat wordt niet verworven door erkenning. Deze toewijzing gebeurt overeenkomstig internationaal erkende criteria. Zodra deze voorwaarden vervuld zijn, verwerft een entiteit het karakter van een staat. Aldus zal erkenning van een entiteit die niet aan de internationaal erkende voorwaarden voor staatsvorming voldoet, geen effect sorteren. Omgekeerd kan

---

<sup>43</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 27.

<sup>44</sup> M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 204.

<sup>45</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 27; J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 93.

<sup>46</sup> I. BROWNLIE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford University Press, 2008, 87.

<sup>47</sup> A. BUYSE, R. LAWSON, State Recognition: Admission (Im)Possible, *LJIL* 2007, afl. 4, 785.

<sup>48</sup> J. WOUTERS, *Internationaal recht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 86.



het uitblijven van erkenning door andere staten in principe geen invloed hebben op het statelijk karakter van een entiteit die over een bevolking, grondgebied en regering beschikt.

## 5. CONSTITUTIEVE BESTANDELEN VOOR HET BESTAAN VAN EEN STAAT

Laat het zo zijn dat staatsvorming in principe onafhankelijk is van erkenning en de declaratieve theorie gevolgd wordt, dan nog moeten er precieze voorwaarden bestaan die toelaten te bepalen of een staat bestaat. Dit onderzoek is ook belangrijk om na te gaan of een erkennende staat geen onrechtmatige interventie begaat. De cruciale vraag is dan immers of een entiteit reeds voldoet aan de criteria voor staatsvorming op het ogenblik van de erkenning, hetgeen de onrechtmatigheid van de erkenning zou wegnemen<sup>49</sup>. Er kan best verwezen worden naar de criteria die neergelegd werden in de 'Montevideo Convention on the rights and duties of states'<sup>50</sup>. Het komt aan elke staat afzonderlijk toe om te onderzoeken of een nieuwe staat aan deze voorwaarden voldoet<sup>51</sup>. Artikel 1 van deze conventie stelt dat een staat een permanente bevolking, bepaald grondgebied en een regering moet hebben om als internationaal rechtspersoon beschouwd te worden. De staat moet in beginsel ook de bevoegdheid hebben om relaties aan te gaan met andere staten, zij het dat deze voorwaarde in recente rechtsleer aan belang verloren heeft. Deze criteria vormen een uitgangspunt, maar dienen nauwer onderzocht te worden. De soevereiniteit en onafhankelijkheid vormen fundamentele kenmerken van een staat. Sommige auteurs lijken de onafhankelijkheid van een entiteit tot constitutief bestanddeel om te doen.

### 5.1. AFGEBAKEND GRONDGEBIED

Een entiteit zal slechts als staat kunnen aangemerkt worden indien zij over een bepaald grondgebied beschikt en daar soeverein kan regeren. Er wordt een eerder ruime opvatting gehanteerd waarbij geen minimumnorm gehanteerd wordt betreffende de grootte van de oppervlakte van het grondgebied waarover de staat moet beschikken. Evenmin is vereist dat de grenzen van de staat onbetwistbaar vaststaan. Zo wordt aanvaard dat een staat kan bestaan, zelfs wanneer er een conflict is met naburige staten over de omvang van haar grenzen<sup>52</sup>.

---

<sup>49</sup> H. LAUTERPACHT, "Recognition of states in international law", *Yale law journal* 1944, § 408 [http://avalon.law.yale.edu/20th\\_century/intam03.asp](http://avalon.law.yale.edu/20th_century/intam03.asp).

<sup>51</sup> G. J. PERRIN, *Droit international public : sources, sujets, caractéristiques*, Zurich, Schulthess Polygraphischer Verlag SA, 1999, 570.

<sup>52</sup> G. KREIJEN, *State failure, Sovereignty and Effectiveness*, onuitg. Doctoraatsthesis Rechten Universiteit Leiden, 2003, 19; I. BROWNLIE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford university press, 2008, 71.

## 5.2. BEVOLKING

Een staat zal over een permanente bevolking moeten beschikken. Het uitoefenen van politieke macht en uitvoeren van regeringstaken vereist de aanwezigheid van een bevolking ten aanzien waarvan die taken vervuld worden<sup>53</sup>. Net zoals bij de vereiste van het grondgebied wordt een eerder ruime opvatting gehanteerd, waarbij het niet relevant is hoe groot de bevolking precies is. Een staat bestaat, ook wanneer zij slechts een geringe bevolking heeft<sup>54</sup>.

## 5.3. REGERING

De vereiste van een regering neemt een centrale plaats in en laat vaak toe om te besluiten tot het bestaan van een staat. *'Het bestaan van een regering, met een gecentraliseerde administratie en uitvoerende organen, is het beste bewijs van een stabiele politieke gemeenschap'*<sup>55</sup>. De andere besproken criteria steunen op de aanwezigheid van een regering<sup>56</sup>. De regering is een politieke organisatie die een beleid kan voeren en ook effectief voert op het grondgebied ten aanzien van de burgers door middel van geldig uitgevaardigde regelgeving. Is een dergelijke interne politieke organisatie afwezig, dan heeft het geen zin voor de andere staten om rechten en plichten toe te kennen aan de entiteit. Er moet met andere woorden een mogelijkheid zijn tot het aangaan van relaties met een identificeerbare en verantwoordelijke actor. Het is via haar regering dat een staat op het internationale toneel haar rechten en plichten kan opeisen<sup>57</sup>.

## 5.4. DE BEVOEGDHEID OM RELATIES AAN TE GAAN MET ANDERE STATEN

Dit laatste criterium is nauw verwant met de vraag of een entiteit onafhankelijk is in haar handelen. De onafhankelijkheid werd niet vermeld in de Montevideo Conferentie maar wordt aanzien als een essentiële voorwaarde om het bestaan van een staat te aanvaarden<sup>58</sup>. Aldus wordt de bevoegdheid om relaties aan te gaan met andere staten vaak gezien als een gevolg van de onafhankelijkheid

---

<sup>53</sup> G. KREIJEN, *State failure, Sovereignty and Effectiveness*, onuitg. Doctoraatsthesis Rechten Universiteit Leiden, 2003, 19.

<sup>54</sup> J. DUURSMA, *Fragmentation and the international relations of micro-states*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996, 117.

<sup>55</sup> I. BROWNLIE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford university press, 1998, 71.

<sup>56</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, New York, Oxford University Press, 1979, 42 ev.

<sup>57</sup> G. KREIJEN, *State failure, Sovereignty and Effectiveness*, onuitg. Doctoraatsthesis Rechten Universiteit Leiden, 2003, 20.

<sup>58</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, New York, Oxford University Press, 1979, 48.

van de staat en kan dit criterium niet meer beschouwd worden als een constitutief bestanddeel inzake staatsvorming<sup>59</sup>.

### 5.5. ONAFHANKELIJKHEID

Het criterium van onafhankelijkheid houdt in dat een politieke entiteit over de juridische bevoegdheden beschikt om binnen de grenzen van het internationale recht een beleid te voeren zonder inmenging van buitenaf<sup>60</sup>. Meerdere auteurs beschouwen de onafhankelijkheid van een staat als de belangrijkste voorwaarde voor het bestaan van een staat<sup>61</sup>. Indien er dus een regering een zekere mate van beleid voert over een grondgebied en bevolking, zal onderzocht moeten worden in welke mate de entiteit onafhankelijk is. Daarbij wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen formele en functionele onafhankelijkheid. Formele onafhankelijkheid bestaat in die gevallen waar de bevoegdheid tot regeren gevestigd is bij de organen van de vermeende nieuwe staat. Deze bevoegdheid vloeit voort uit interne wetgeving of kan het resultaat zijn van een toegeving door de voormalige soevereine staat<sup>62</sup>. Een onafhankelijkheidsverklaring is vereist<sup>63</sup>. Er is functionele onafhankelijkheid wanneer er een zeker minimum aan staatsmacht effectief wordt uitgeoefend door de organen van de vermeende staat. Daarenboven wordt de entiteit naar internationaal recht zelf aansprakelijk gehouden voor het gevoerde beleid. Het gaat hier om een politieke kwestie<sup>64</sup>. De twee aspecten, formele en functionele onafhankelijkheid, staan niet los van elkaar. Formele onafhankelijkheid zonder functionele onafhankelijkheid volstaat niet om te besluiten dat de entiteit onafhankelijk is in haar handelen<sup>65</sup>.

Soms worden nog enkele andere criteria aangereikt waaraan een staat zou moeten voldoen. Zo kan verlangd worden dat een staat aantoont dat de hierboven besproken criteria permanent vervuld zullen blijven, dat ze bereid is om haar internationale plichten te vervullen of een zekere graad van civilisatie vertoont. Maar hoewel aanvaard wordt dat deze criteria relevant kunnen zijn in het onderzoek naar staatsvorming, komt aan hen in principe geen constitutief karakter toe.

---

<sup>59</sup> J. DUGARD, *International law: a south-african perspective*, Cape town, Juta, 2001, 74.

<sup>60</sup> Austro-German Customs Union Case, *PCJ* ser A/B no 41 (1931); D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 75.

<sup>61</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 62; G. KREIJEN, *State failure, Sovereignty and Effectiveness*, onuitg. Doctoraatsthesis Rechten Universiteit Leiden, 2003, 21; K. MAREK, *Identity and continuity of states in public international law*, Geneve, Droz, 1968, 163.

<sup>62</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 67; D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 76.

<sup>63</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 76.

<sup>64</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 72; D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 78.

<sup>65</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 88.

## 6. RUSLAND ERKENT ZUID-OSSETIË

Hoe kan men nu best kijken naar de eenzijdige erkenning van Zuid-Ossetië door Rusland? De bijzondere omstandigheden waarin de Russische erkenning tot stand kwam nopen alvast tot voorzichtigheid. De instabiliteit in de regio dateert niet van afgelopen zomer. Zuid-Ossetië riep een eerste keer haar onafhankelijkheid uit in 1990. Zuid-Ossetië probeerde toen haar onafhankelijkheid te bekronen in een oorlog tegen Georgië. In 2004 werd een oorlog gevoerd met Georgië en 2 jaar later wordt in een referendum de uitgeroepen onafhankelijkheid erkend. Het referendum wordt niet door Georgië of andere staten erkend. Rusland omschrijft zijn eigen rol als die van peace-keeper<sup>66</sup>.

Gezien de grote navolging die de declaratieve theorie inzake de erkenning krijgt in de statenpraktijk en in de recente rechtsleer, kan de erkenning door Rusland best vanuit dit perspectief beoordeeld worden. Dan zou de erkenning van Rusland alleszins geen constitutief karakter hebben zodat de vraag of Zuid-Ossetië een soevereine staat is moet beoordeeld worden in het licht van de hierboven besproken internationaal aanvaarde criteria van staatsvorming. Meer zelfs, zowel de aanhangers van de constitutieve als declaratieve opvatting gaan ermee akkoord dat wanneer een entiteit binnen een bestaande staat haar onafhankelijkheid claimt, maar nog niet voldoet aan de criteria die leiden tot het bestaan van een staat, de erkenning van deze entiteit voortijdig en een schending van het principe van niet-interventie zou vormen<sup>67</sup>. Deze kwestie wordt in relatie tot Zuid-Ossetië hierna besproken.

De strikte declaratieve positie lijkt evenwel ook verlaten, zodat men misschien toch waarde kan toekennen aan de erkenning door Rusland door de erkenning te beschouwen als een belangrijke vorm van bewijs voor het statelijk karakter van Zuid-Ossetië. Hier spelen mogelijk de achterliggende redenen waarvoor Rusland zo ijverig was om Zuid-Ossetië te erkennen. Gedurende de voorgaande jaren was Rusland vaak nauw betrokken bij de relaties tussen Zuid-Ossetië en Georgië, maar ging het nooit zo ver om Zuid-Ossetië als afzonderlijke staat te erkennen. Ook het referendum in 2006 werd niet officieel erkend door Rusland, zij het dat de Russische hulp niet gering was.

Het is niet onaannemelijk dat Rusland deze politiek vooral voerde om haar eigen belangen in de regio veilig te stellen in plaats van deze van Zuid-Ossetië. Rusland is immers ijverig om haar status op het internationale toneel te herwinnen. De erkenning van Zuid-Ossetië en de inval in Georgië kan dan ook gezien worden in het licht van deze hernieuwde ijver. Ter rechtvaardiging van de inval voerde Rusland de Russische burgers in de regio aan. Rusland gaf eigenlijk weinig blijk van bezorgdheid om het lot van Zuid-Ossetië als

<sup>66</sup> <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7549662.stm>.

<sup>67</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 82-83.

onafhankelijke staat. Bovendien zou een afscheiding van de Georgische regio geografisch niet slecht uitkomen, gezien in Zuid-Ossetië veel stemmen opgaan om de aansluiting met de Russische regio Noord-Ossetië te zoeken. Daarnaast is de mogelijke toetreding van Georgië tot de NAVO en de hiermee gepaard gaande gebiedsuitbreiding, net als de nauwe band tussen Georgië en de USA een doorn in het oog voor de Russen. Ten slotte is er de problematiek van de energievoorziening die mogelijk een rol speelde in het conflict. Hier is Rusland een sterke speler en proberen de Westerse staten hun eigen energievoorziening te diversifiëren om zo de afhankelijkheid van Rusland te verkleinen. Ten tijde van de oorlog ondernam Rusland niets om Westerse pijpleidingen in Georgië buiten werking te stellen, maar na de oorlog zochten de Russen wel steun bij onder andere Wit-Rusland om de onafhankelijkheid van Zuid-Ossetië te erkennen. In ruil daarvoor kreeg Wit-Rusland een lagere energiefactuur<sup>68</sup>. Tot op heden blijven Nicaragua, Venezuela en Rusland echter de enige landen die Zuid-Ossetië erkennen. De waarde van de erkenningen is zeer gering en gebeurde waarschijnlijk hoofdzakelijk uit opportunistische overwegingen. De erkenningen door Rusland, Nicaragua en Venezuela volstaan dus niet om het statelijke karakter van Zuid-Ossetië te bewijzen<sup>69</sup>.

Als men er zoals in de declaratieve theorie van uit gaat dat het bestaan van een staat als internationaal rechtspersoon voltrokken is zodra de algemeen erkende criteria van internationaal recht aanwezig zijn, kan dit misschien een uitweg bieden voor Zuid-Ossetië. De separatistische beweging in Zuid-Ossetië staat alleszins sterk, en dat gedurende ondertussen bijna 20 jaar. De regio wordt grotendeels bevolkt door etnische Zuid-Ossetiërs, slechts 1/3de van de bevolking noemt zich Georgiër.

Op het grondgebied van Zuid-Ossetië werd een president verkozen, zij het dat deze presidentsverkiezingen geen erkenning kregen in de rest van de wereld. Georgië reageerde door zelf verkiezingen te houden en een eigen president in te stellen voor de regio die een eigen administratie kon voeren. Zo lijkt het alleszins dat de regering van Zuid-Ossetië op onvoldoende legitimiteit kan rekenen om te voldoen aan het criterium dat het internationale recht stelt, zijnde het bestaan van een regering, met een gecentraliseerde administratie en uitvoerende organen. Als men gaat kijken naar de mate van onafhankelijkheid lijkt het moeilijk om te kunnen besluiten tot het bestaan van zowel formele als functionele onafhankelijkheid. Zuid-Ossetië geniet misschien formele onafhankelijkheid, maar is in haar beleid niet voldoende onafhankelijk van Georgië. Tot op heden kan Georgië nog steeds een beleid voeren dat bindend is ten aanzien van Zuid-Ossetië. De afvallige regio voldoet met andere woorden niet aan de internationale criteria om te besluiten tot het bestaan van een staat.

---

<sup>68</sup> <http://destandaard.be/Artikel/Detail.aspx?artikelId=FF24BLV4&word=wit-rusland+erkenning+zuid-osseti%c3%ab>.

<sup>69</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 93.

## 7. VOORTIJDIGE ERKENNING EN DE VERPLICHTING TOT NIET-ERKENNING

### 7.1. VOORTIJDIGE ERKENNING EN TOELATING DOOR DE MOEDER-STAAT

Het oudere internationaal recht hanteerde de verplichting tot niet-erkenning van een nieuwe staat zolang de voormalige soevereine staat de nieuwe staat niet erkend had. Nu is dit principe van niet-erkenning niet meer van toepassing<sup>70</sup>. Een nieuwe staat kan erkend worden door andere staten voordat de vroegere staat de toelating tot afscheiding gaf.

### 7.2. ERKENNING VOORALEER DE CRITERIA VOOR STAATSVORMING VERVULD ZIJN

Zoals gezegd bestaat er eensgezindheid omtrent het feit dat staten verplicht zijn de erkenning van staten die niet voldoen aan de traditionele criteria voor staatsvorming in te houden. Of de erkenning voortijdig is, is een feitenkwestie die telkens in concreto beoordeeld moet worden. Voortijdige erkenning houdt dan de miskennis in van de soevereiniteit van de staat waarvan de regio zich probeert los te rukken. Een dergelijke voortijdige erkenning is onrechtmatig ten aanzien van de soevereine staat waarvan de nieuwe staat zich probeert los te rukken, en komt zelfs neer op een onrechtmatige interventie<sup>71</sup>. Verder wordt geen juridisch gevolg aan de voortijdige erkenning toegekend en is deze dus niet van aard om de internationale rechtspersoonlijkheid van de erkende identiteit te vervullen. Wel is de erkennende staat gebonden en dient zij de erkende entiteit te behandelen als staat<sup>72</sup>.

Wanneer een entiteit erkend wordt zonder een afgebakend grondgebied, permanente bevolking of een entiteit die nog niet onafhankelijk is, zal de erkenning steeds voortijdig zijn. Wanneer een entiteit erkend wordt die voldoet aan deze voorwaarden, maar waarvan de regering niet effectief is, is er meer discussie. Er bestaan een aantal staten die op het tijdstip van hun erkenning geen effectieve regering hadden. Georgië zelf vormt daarvan een uitstekend voorbeeld<sup>73</sup>. Hoe verklaart men dan de aanvaarding van deze erkenningen<sup>74</sup>? Ten eerste kan men argumenteren dat de erkenning van staten die niet over een effectieve regering beschikken een uitzondering vormt op de regel dat geen erkenning mag plaatsvinden vooraleer een entiteit voldoet aan de traditionele

<sup>70</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 93.

<sup>71</sup> H. LAUTERPACHT, "Recognition of states in international law", *Yale law journal* 1944, § 391; D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 95.

<sup>72</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 95.

<sup>73</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 402.

<sup>74</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 406-408.

criteria voor staatsvorming. De praktijk toont evenwel aan dat het niet echt meer om een uitzondering gaat en wel vaker entiteiten worden erkend die nog niet over een effectieve regering beschikken. Ten tweede kan misschien gesteld worden dat deze erkenningen er voor zorgden dat de entiteiten in kwestie zo hun statelijk karakter verkregen. Op die manier verkrijgt de erkenning evenwel alsnog een constitutief karakter, en de statenpraktijk wijst uit dat die opvatting vandaag afgewezen wordt. Bovendien gaan ook de constitutivisten er van uit dat een entiteit een grondgebied, bevolking en effectieve regering moet hebben vooraleer men tot de erkenning hiervan kan overgaan. Het is dan ook aannemelijk om te stellen dat het uitgroeien tot volwaardige staten van zulke entiteiten zonder effectieve regering sterk te danken is aan politieke overwegingen.

### 7.3. VERPLICHTE NIET-ERKENNING

De verplichte niet-erkenning heeft een declaratief effect. Staten mogen een situatie die juridisch gezien nog niet bestaat omwille van het niet voldoen aan de traditionele criteria voor staatsvorming niet erkennen. Op deze manier wordt verhinderd dat een onwettige situatie bestendig wordt<sup>75</sup>. De plicht tot niet-erkenning komt aan bod in 2 situaties. Enerzijds is er de situatie waarin een kennelijk illegale situatie het voorwerp uitmaakt van de erkenning of een norm van internationaal recht geschonden wordt, anderzijds is er de plicht tot collectieve niet-erkenning in het kader van internationale organisaties<sup>76</sup>. De norm van internationaal recht die geschonden wordt moet een norm van *ius cogens* of fundamentele internationaal recht zijn, zodat de illegaliteit van de erkenning niet slechts enkele staten treft maar de internationale gemeenschap in het geheel.

### 7.4. RUSLAND EN ZUID-OSSETIË

Er zijn aanwijzingen dat de erkenning van Zuid-Ossetië door Rusland voortijdig gebeurde. Zoals gezegd lijkt Zuid-Ossetië nog niet te voldoen aan de internationaal erkende criteria voor staatsvorming. De regering van Zuid-Ossetië geniet niet voldoende legitimiteit om de regio naar andere staten toe te vertegenwoordigen. Daarenboven kan niet gesteld worden dat de regio voldoende onafhankelijkheid geniet, in het bijzonder niet ten aanzien van haar 'moeder-staat' Georgië. De erkenning vond bovendien geen navolging bij de overgrote meerderheid van de bestaande staten, hetgeen een sterke indicatie vormt voor het feit dat Zuid-Ossetië moeilijk als een onafhankelijke staat beschouwd kan worden. Er kan dan ook geen juridisch gevolg aan de erkenning door Rusland toekomen.

---

<sup>75</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 159.

<sup>76</sup> I. BROWNLIE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford university press, 2008, 95; J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 160.

Mogelijk was de erkenning door Rusland en de andere staten ook onrechtmatig gelet op de omstandigheden waarin de erkenningen tot stand kwamen. Rusland had de plicht om de erkenning in te houden gezien mogelijk een illegale situatie het voorwerp uitmaakt van de erkenning. Het stof van de oorlog afgelopen zomer is echter nog niet voldoende gaan liggen om uit te maken welke schendingen precies gebeurd zijn.

## 8. COLLECTIEVE VERSUS EENZIJDIGE ERKENNING

De collectieve erkenning van staten krijgt niet altijd evenveel weerklank in de recente rechtsleer. Erkenning wordt immers beschouwd als een keuzerecht van een individuele staat. Collectieve erkenning wordt al snel een utopische aanspraak genoemd<sup>77</sup>. Nochtans zou een eenduidige theorie op dit vlak misschien een oplossing kunnen vormen voor de problematisch geachte arbitraire beslissingen tot erkenning. Daarom is het niet zinloos om te kijken of de gebreken van de eenzijdige erkenning door staten niet verholpen kunnen worden via de totstandkoming van procedures van collectieve erkenning. Een dergelijke collectieve erkenning zou dan op internationaal vlak kunnen gebeuren in de schoot van de Verenigde Naties. Evenzeer kan de Verenigde Naties een rol spelen op het vlak van de collectieve niet-erkenning van staten.

Hierover bestaat echter geen consensus in de rechtsleer. Het grootste bezwaar tegen de collectieve erkenning via de Verenigde Naties is van formele aard. Het was immers niet de intentie van de oprichters van de Verenigde Naties om een procedure van collectieve erkenning op te richten<sup>78</sup>. Een gelijkstelling tussen collectieve erkenning en toetreding tot de Verenigde Naties wordt meestal dan ook niet aangenomen, wel kan de toetreding als ‘een vorm van collectieve erkenning’ of ‘belangrijk signaal’ beschouwd worden volgens vele auteurs<sup>79</sup>.

De collectieve erkenning door toetreding tot de Verenigde Naties wordt onder andere verdedigd door DUGARD<sup>80</sup>. Wanneer een entiteit toetreedt tot een organisatie die in principe alleen uit staten bestaat, dan houdt dit een impliciete erkenning in van de entiteit als staat. De erkenning geldt dan niet alleen ten aanzien van de lidstaten die de toetreding van de entiteit tot de Verenigde Naties steunden, maar houdt ook de verplichting in voor de andere lidstaten om de nieuwe staat te erkennen, zowel naar internationaal recht als volgens het

---

<sup>77</sup> J. DUGARD, *Recognition and the united nations*, Cambridge, Grotius Publications LTD., 1987, 13.

<sup>78</sup> J. DUGARD, *Recognition and the united nations*, Cambridge, Grotius Publications LTD., 1987, 44.

<sup>79</sup> J.E.S. FAWCETT, *The law of nations*, New York, Basic Books, 1968, 44.

<sup>80</sup> J. DUGARD, *Recognition and the united nations*, Cambridge, Grotius Publications LTD., 1987, 41.



handvest van de Verenigde Naties. De collectieve erkenning verkrijgt aldus een constitutief karakter<sup>81</sup>. Een vorm van collectieve erkenning, zij het rechtstreeks via de toetredingsprocedure tot de Verenigde Naties of via een bijzondere procedure zou mijns inziens wel een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot het oplossen van enkele onzekerheden met betrekking tot de erkenning van staten. Ook de aanhangers van de declaratieve theorie zijn zich er van bewust hoe groot de invloed van een erkenning de facto is. Alleen via de erkenning van staten worden immers de relaties tussen erkende staat en erkennende staat volledig genormaliseerd. De situatie waarbij een entiteit door de ene staat erkend wordt, en door een andere niet kan moeilijker voorvallen indien een proces van collectieve erkenning via de Verenigde Naties geïnstalleerd zou kunnen worden. De haalbaarheid van die oplossing wordt evenwel betwijfeld.

Zo blijven er, specifiek met betrekking tot de erkenning via toetreding tot de Verenigde Naties zoals hierboven geschetst, een aantal bezwaren overeind. Ten eerste wordt betwijfeld of toetreden tot de Verenigde Naties wel een equivalent kan zijn voor een impliciete erkenning van de toetredende nieuwe staat<sup>82</sup>. In principe worden de Verenigde Naties gevormd door bestaande staten, zodat lidmaatschap van de Verenigde Naties een belangrijke indicatie vormt voor het statelijk karakter van een entiteit. Vaak zal de steun bij de toetreding van een staat dan ook kunnen gelden als een impliciete erkenning van de toetredende entiteit. Deze regel mag evenwel niet verabsoluteerd worden<sup>83</sup>. Staten die erkend werden moeten nog steeds de toetredingsprocedure volgen tot de Verenigde Naties. Ook politieke redenen kunnen spelen bij de toekenning van het lidmaatschap van de Verenigde Naties. De organisatie telt dan ook entiteiten onder haar leden die naar gewoon internationaal recht niet als staat aangemerkt worden<sup>84</sup>.

Een tweede bezwaar is er ten aanzien van het feit dat staten die de nieuwe staat niet steunden in haar toetreding tot de Verenigde Naties toch gebonden zouden zijn door de uiteindelijke toetreding<sup>85</sup>. Immers, dit houdt een sterke beperking in van de discretionaire macht waarover staten beschikken om nieuwe staten te erkennen<sup>86</sup>. Uit de statenpraktijk blijkt dan ook dat staten niet geneigd zijn deze beperking te aanvaarden. Het frappantste voorbeeld hiervan is de

---

<sup>81</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 39 - 41.

<sup>82</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 41-45.

<sup>83</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 45; J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 545.

<sup>84</sup> Zo onder meer Monaco, Libanon, Namibië bij hun toetreding.

<sup>85</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 45-46; I. BROWNLEE, *Principles of public international law*, Oxford, Oxford university press, 2008, 94.

<sup>86</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 45; J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 545.

weigering van de Arabische staten om Israël dat toetrad tot de Verenigde Naties te erkennen als Staat naar internationaal recht.

Ten slotte is er kritiek op de constitutieve aanspraak die de erkenning op collectieve wijze verkrijgt<sup>87</sup>. De toetreding tot de Verenigde Naties bevestigt dan het statelijk karakter van een entiteit. Ook hier valt moeilijk in te zien hoe Staten deze oplossing zouden aanvaarden, gezien de grote voorkeur die blijkt uit de statenpraktijk voor de declaratieve opvatting inzake staatsvorming. Verder dan een ondersteunende, doch niet te onderschatten rol voor de nieuwe staat dankzij haar toetreding tot de Verenigde Naties willen de staten niet gaan<sup>88</sup>.

## 9. BESLUIT

De erkenning van staten vormt een interessante invalshoek in de problematiek van staatsvorming. Op het eerste zicht lijkt de erkenning wel haar waarde te hebben, misschien ook wel met betrekking tot de gebeurtenissen afgelopen zomer in Zuid-Ossetië. Gezien de afwezigheid van echt sterke internationale actoren die de staatsvorming regelen, zijn het immers de staten die het internationale verkeer moeten regelen. Wanneer er dan twijfel is over het statelijk karakter van een entiteit zou het handig zijn indien de twijfel uit de wereld geholpen kon worden doordat de entiteit erkend wordt door andere staten. Bij een nadere kijk op de zaken blijkt dit evenwel helemaal niet zo eenvoudig. Het meest frappant is natuurlijk de situatie waarbij een entiteit erkend wordt door bepaalde staten en niet door andere staten. Mijns inziens vormt een dergelijke situatie het beste bewijs voor de tekortkoming van de constitutieve opvatting inzake de erkenning van staten. Deze theorie kent te veel waarde toe aan de erkenning, zeker gezien het politieke karakter van deze erkenning. Mijn voorkeur gaat dan ook uit naar de opgefriste declaratieve opvatting inzake erkenning van staten. Daarnaast bleek dat een procedure van collectieve erkenning misschien een oplossing kon bieden voor de gebreken van de gangbare unilaterale vormen van erkenning. Toch kan deze oplossing voorlopig weinig soelaas brengen. De theorie van de collectieve erkenning is nog steeds controversieel, zoals blijkt uit de handelwijze van staten in het kader van de Verenigde Naties.

Om na te gaan of een entiteit als internationaal rechtspersoon kan optreden en een staat vormt moet dus uitgegaan worden van de internationale criteria inzake staatsvorming. Een regio of entiteit verkrijgt een statelijk karakter indien deze onafhankelijk is en over een grondgebied en bevolking beschikt waarover een regering effectief gezag kan uitoefenen. Wel kan rekening

---

<sup>87</sup> D. RAIC, *Statehood and the law of self-determination*, Leiden, Universiteit Leiden, 2002, 47.

<sup>88</sup> J. CRAWFORD, *The creation of states in international law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 540.

gehouden worden met de erkenning door andere staten, in de zin dat deze staten mogelijk een bewijs van het statelijke karakter van de entiteit vormen. Immers, in principe kan de erkenning pas volgen nadat de nieuwe staat voldoet aan de besproken criteria inzake staatsvorming.

Als men dus de positie van Zuid-Ossetië gaat onderzoeken zullen de criteria inzake staatsvorming het uitgangspunt moeten vormen. Zoals gezegd is het weinig waarschijnlijk dat Zuid-Ossetië op dit ogenblik voldoet aan deze criteria. De erkenning door Rusland en de drie andere staten is dus vroegtijdig en kan geen juridisch effect sorteren. Meer zelfs, het is niet opportuun om aan de erkenning door deze staten bewijswaarde van het statelijk karakter van Zuid-Ossetië toe te kennen gezien de omstandigheden waarin de erkenning tot stand kwam. Daar staat tegenover dat een ruime meerderheid van staten Zuid-Ossetië niet erkent. Wil men niet zo ver gaan om hieruit af te leiden dat het statelijk karakter van Zuid-Ossetië minstens zeer precair is, dan leidt dit de facto er alleszins toe dat Zuid-Ossetië's positie in het internationaal rechtsverkeer niet al te sterk is.